

J

URISTEN

schrijven vaak erg zwaar en duur-doend', zegt Tijn Kortmann, emeritus hoogleraar staatsrecht, bestuursrecht en algemene staatsleer aan de Radboud Universiteit Nijmegen. 'Dat is deels onkunde en deels luiheid', vindt hij: 'Die lelijke taal is nergens voor nodig. Juridische teksten kunnen wel degelijk mooi zijn. De *Code civil* van Napoleon, bijvoorbeeld, die is prachtig helder.' Nu is Frans volgens francofiel Kortmann misschien ook wel de meest geschikte taal voor het recht: 'Het is zo mooi compact. Voor ons recht is het in ieder geval geschikter dan het Engels, omdat de Britten een totaal ander rechtssysteem hebben. Engelse juridische begrippen passen slecht bij onze wetgeving.'

De Fransen hebben met hun taal misschien een voorsprong, maar ook in het Nederlands is het volgens Kortmann goed mogelijk om leesbaar én juridisch correct te schrijven: 'Een van de beste Nederlandse wetten is de oorspronkelijke Waterstaatswet 1900. Hij is grotendeels door ingenieurs geschreven en is een voorbeeld van heldere bètataal.' Veel juridische teksten zijn volgens Kortmann niet alleen onleesbaar, maar ook nog eens weinig precies. 'Let maar eens op hoeveel er in de passieve vorm en in de toekomstige tijd wordt geschreven. Dat is vaag en verullend.'

'Veel juridische teksten zijn onleesbaar en bovendien weinig precies.'

Kortmann heeft een duidelijke voorkeur voor heldere, precieze taal, zoals hij die vindt bij de exacte vakken: 'Ik ben van huis uit een bèta. Ik heb gymnasium-bèta gedaan en heb korte tijd biochemie gestudeerd.' Een enkele keer herkent hij bij juristen de nauwgezette taal waarvan hij houdt: 'Harry Beekman was een geniaal docent, hier in Nijmegen. Hij heeft niet veel gepubliceerd maar hij schreef wel een compendium over het staatsrecht, voor studenten. Het gaat over iets heel complex maar het is glashelder. Het is jarenlang blijven circuleren.' De opzet van Beekmans propedeusecolleges over staatsrecht was hét voorbeeld voor Kortmanns *Constitutioneel recht* (1990), een veelgebruikt handboek.

Ook een enkele jonge jurist kan schrijven: 'Een promovendus van me, Roel Schutgens, heeft onlangs cum laude gekregen voor zijn dissertatie *Onrechtmatige wetgeving*. In mijn ogen is het een prachtig proefschrift. Het is een fraai, goed doordacht verhaal. *No nonsense*. Het

De keuze van Tijn Kortmann

In ieder nummer van *De Academische Boekengids* vertelt een wetenschapper over de boeken die een inspiratie vormden in leven, opleiding of onderzoek.

1. ONRECHTMATIGE WETGEVING
door Roel Schutgens.
Wolters Kluwer.
Alphen aan den Rijn 2009.

2. LES ESSAIS
door Michel de Montaigne.
Librairie Générale Française.
Parijs 2002. (1580)

Nederlandse vertaling:
DE ESSAYS
Vertaald door Hans van Pinxteren.
Athenaeum-Polak & Van Genneep.
Amsterdam 2006.

3. L'ÉCUME DES JOURS
door Boris Vian.
Éditions Gallimard.
Parijs 1947.

Nederlandse vertaling:
HET SCHUIM DER DAGEN
Vertaald door Han Meyer.
De Arbeiderspers.
Amsterdam 1967.

4. 'Een stokoude heer met enorme vleugels'
In: **DE ONGELOOFLIJKE MAAR DROEVIGE GESCHIEDENIS VAN DE ONSCHULDIGE ERÉNDIRA**
door Gabriel García Márquez.
Uitgeverij J.M. Meulenhoff.
Amsterdam 1975.

5. MOEDER EN ZOON
door Gerard Reve.
Elsevier/Manteau.
Amsterdam/Antwerpen 1980.

gaat over aansprakelijkheid van de staat voor ondeugdelijke wetgeving: voor wetten die niet bindend zijn doordat ze strijdig zijn met andere regels, bijvoorbeeld met verdragen.'

Consistentie van het recht is een belangrijk thema voor Kortmann en hij kan zich dan ook opwinden over slordige wetgeving, zoals de veelbesproken Tabakswet: 'Die is haastwerk geweest, waardoor er twee duidelijke juridische problemen in zitten.' Ten eerste is er het onderscheid tussen cafés met en zonder personeel. 'Dat is niet goed uit te leggen', vindt Kortmann. Ten tweede is er de mogelijkheid om van een café een besloten vereniging te maken, waar wel mag worden gerookt: 'Laat iedereen die binnen wil een euro betalen om lid te worden. En geef ze die euro terug in de vorm van korting op het eerste biertje. Dan heb je als café de wet omzeild.'

Kortmann vindt het dan ook begrijpelijk dat cafébazen zich verzetten tegen de Tabakswet en het op rechtszaken laten aankomen: 'Als er dergelijke vreemde mazen in de wet zitten, kun je dit soort grappen uithalen. De bedoeling achter de wet is misschien goed, maar dat is onvoldoende reden om hem te handhaven.' Om willekeur te voorkomen moeten doel, inhoud en handhaving van de wet met elkaar overeenkomen, benadrukt Kortmann. 'Het is een klassiek adagium dat je de strafwet niet te ver mag oprekken.' Rechters moeten zich als het enigszins kan aan de letter van de strafwet houden en niet zelf bepalen wat de geest van de wet is: 'Anders kun je situaties als in nazi-Duitsland krijgen, waar je bij wijze van spreken kon worden bestraft voor te hard rijden omdat het inging tegen het *gesundes Volksempfinden*.'

'Doordat de Tabakswet haastwerk was, zitten er vreemde mazen in.'

Hoewel hij in februari 2009 met emeritaat ging, laat Kortmann soms nog van zich horen om juridische misvattingen uit de wereld te helpen. Zo ging het bijvoorbeeld in de kwestie rond Arend Jan Bokestijn, het Tweede Kamerlid voor de VVD dat na een bezoek aan de koningin vol enthousiasme vertelde waar Beatrix het over had gehad. Een kapitale fout, vond vrijwel iedereen, en Bokestijn verliet dezelfde dag nog de Kamer. Maar juridisch viel hem niets te verwijten, legt Kortmann uit: 'De koningin had zelf haar mond moeten houden. Dat Bokestijn zijn mond voorbijpraatte, was misschien niet netjes maar staatsrechtelijk heeft hij niets fout gedaan.'

Misschien schrijft Kortmann binnenkort nog een betoog tegen het plan van het gevallen kabinet om het gebruik van het Nederlands op te nemen in de Grondwet: 'Het is merkwaardig dat een overheid die zelf bar slecht Nederlands produceert, het Nederlands wel in de Grondwet wil verankeren', zegt hij. En hij

heeft meer principiële bezwaren: 'De Grondwet is er niet om culturele zaken vast te leggen. Taal verandert snel en de Grondwet zou idealiter over honderd jaar nog hetzelfde moeten kunnen zijn.'

'Rechters mogen niet zelf bepalen wat de geest van de strafwet is.'

Bovendien staat al in de wet dat iedere burger het recht heeft zich in het Nederlands tot de overheid te wenden. Dus wat is precies het doel van dit plan?' Het is onderdeel van waan-van-de-dagpolitiek met xenofobe trekjes, vindt Kortmann. 'Die xenofobie ligt niet alleen bij Wilders. Het CDA, de PvdA en de VVD zijn daar de laatste tijd te veel in meegegaan.'

Kortmanns oog voor inconsistenties en andere fouten verklaart misschien zijn hang naar het scepticisme. De *Essais* van de sceptische zestiende-eeuwse filosoof Michel de Montaigne heeft hij 'gelezen en herlezen': 'Bij Montaigne staat nooit iets vast. Hij zet je aan het denken over vragen als: bestaan het ware en het goede wel? Die twijfel kan verlamdend werken, legt Kortmann, een enthousiast zeiler, uit met een voorbeeld over een wedstrijd: 'Tijdens een zeilwedstrijd moet je snel kunnen beslissen. Daar moet je niet te diep over nadenken, want dan zie je wat er allemaal kan misgaan en lukt het niet meer om te kiezen.'

In zijn werk zegt Kortmann niet veel last te hebben gehad van fundamentele twijfels: 'Ik heb het grootste deel van mijn

werk als academicus gewerkt en heb dus weinig juridische beslissingen hoeven nemen. En als onderzoeker heb ik nooit alomvattende ambities gehad.' Kortmann hield zich vooral bezig met het positief recht: het recht zoals het in Nederland en de rest van Europa geldt. Hij beschouwt zichzelf niet als een man van grote theoretische vergezichten. Waarschijnlijk zaten de twijfels van Montaigne hem daardoor niet in de weg, zegt hij zelf.

De relativistische houding van Montaigne vindt Kortmann ook terug bij een schrijver van een totaal andere aard: Gerard (van het) Reve. 'Bij hem weet je nooit of hij serieus is of niet', legt hij uit. 'Ik denk dat het bij hem vaak spel was, maar niet altijd. Neem zijn bekering tot het katholicisme. Die was geestig en ontroerend tegelijk', zegt Kortmann, die zelf regelmatig naar de kerk gaat.

In de surrealistische en absurdistische literatuur vindt hij het spel met de werkelijkheid dat hem zo aantrekt. 'Absur-

distische literatuur dwingt tot relativeren. Het is als wakker dromen', zegt hij: 'Een echte aanrader is Boris Vian: een heel begaafde, intellectuele man. Hij was onder meer ingenieur en jazztrompettist.'

Een echte allrounder, zoals je die maar een enkele keer in je leven tegenkomt. Ik denk dat in Nederland misschien maar een paar honderd mensen zijn werk kennen.' Vian schreef onder meer *L'écume des jours* (Het schuim der dagen), over het leven van een rijke jongeman die onder invloed van het werk van filosoof 'Jean-Sol Partre' naar de verdoemenis gaat. En dat in een wereld waarin onder meer een muis met schattige snorharen een rol speelt.

Kortmann, die in zijn werk zo sterk hecht aan logica en helderheid, geniet van de ondoorzichtige werelden van Reve en Vian en van de wereldberoemde Colombiaanse magisch realist Gabriel

García Márquez. 'Hij kan ongrijpbare dingen als echt weergeven', zegt Kortmann. 'Je gaat erin mee als bij hem ineens een kleddernatte engel uit de lucht komt vallen.' Dat gebeurt in het korte verhaal 'Un señor muy viejo con unas alas enormes' ('Een stokoude heer met enorme vleugels'), waarin een echtpaar in hun tuin een engel vindt – of is het toch gewoon een man?

Kortmann voelt zich aangetrokken tot het mysterieuze. 'Reve zei dat dat een van de aantrekkelijke dingen aan het geloof was, en ik denk dat hij gelijk heeft.' Het absurdisme maakt het mysterie zichtbaar, dat voor Kortmann volop aanwezig is in het dagelijks leven: 'Van iemand houden, bijvoorbeeld, is op een bepaalde manier absurd. Als je probeert het uit elkaar te peuteren, kom je niet ver en de zin ervan is moeilijk te bewijzen.'

Tijn Kortmann was van 1981 tot 2009 hoogleraar staatsrecht, bestuursrecht en algemene staatsleer aan de Katholieke Universiteit Nijmegen (nu Radboud Universiteit). Hij is expert op het gebied van het constitutioneel recht. In 2005 werd hij benoemd tot voorzitter van de referendumcommissie, die het referendum over de 'Europese grondwet' moest voorbereiden. In februari 2009 ging hij met emeritaat. Kortmann is lid van de KNAW.

Tientallen prominente wetenschappers publiceren ieder jaar in de **Academische Boekengids**. Zij bespreken recent verschenen literatuur op hun eigen vakgebied voor een breed academisch lezerspubliek, met aandacht voor de samenhang tussen verschillende vakgebieden en oog voor maatschappelijke ontwikkelingen. De redactie wil graag bevorderen dat ook jonge wetenschappers aan de **Boekengids** bijdragen.

Bent u academisch geschoold? Nog in opleiding of niet meer dan vijf jaar geleden gepromoveerd? En hebt u een vlotte pen? Ding dan mee naar de ABG VN ESSAYPRIJS.

Het winnende essay wordt gepubliceerd in de **Academische Boekengids** van februari 2011. Bovendien is er een geldbedrag van **2.500 euro** aan de prijs verbonden.

De criteria

- U bespreekt minimaal twee boeken die niet eerder in de ABG zijn gerecenseerd en die niet ouder zijn dan vijf jaar.
- Uw bijdrage heeft de vorm van een goed geschreven essay zonder voetnoten.
- U geeft niet alleen uw mening over de besproken boeken, maar verwerkt tevens uw eigen ideeën over het onderwerp.
- De jury verwelkomt de bespreking van internationale wetenschappelijke literatuur in iedere taal.
- Uw boekbespreking is echter in het Nederlands gesteld.
- De lengte van uw bijdrage is maximaal 4000 woorden.

Stuur uiterlijk **vrijdag 1 oktober 2010** uw essay in, o.v.v. **ABG VN Essayprijs** naar abg@aup.nl

ABG
Vrij Nederland
Essayprijs

De **Academische Boekengids** heeft een onafhankelijke redactie. Het blad verschijnt zes keer per jaar. De volledige tekst van iedere nummer verschijnt op website: WWW.ACADEMISCHEBOEKENGIDS.NL